

א. שנינו: העושה סוכתו בראש העגלה או בראש הספינה – כשרה ועולים לה ביום טוב. כן היא דעת רבי עקיבא. רבן גמליאל פוסל. ופרשו מחלוקתם בסוכה שבספינה, בעומדת ברוח מצויה של יבשה אבל לא ברוח מצויה של ים שהיא רוח שאינה מצויה דיבשה; רבי עקיבא סבר סוכה דירת עראי בעינן וכיון שעומדת ברוח מצויה דיבשה – כשרה, ורבן גמליאל סבר סוכה דירת קבע בעינן.

א. לדעת רבנו תם (מובא בתוס' ז' וכו"נ בר"ן) לא נחלקו אלא בספינה אבל בראש העגלה כשרה. והתוס' (כא: כג.) גורסים מחלוקתם גם בראש העגלה, ומשום שהיא מיטלטלת ואינה קבועה אינה 'קבע'.

ב. הפרי-מגדים (תרכח א"א סק"ד) צדד שמא אין להכשיר סוכה בעגלה אלא כשהיא עומדת אבל כשהיא נעה אין עליה שם דירה ואינה כשרה לישב בה. ולפי זה הוא הדין לסוכה על גבי מכונית נוסעת (עפ"י הערות במסכת סוכה).

ובספר בכורי יעקב השיג על הפרי-מגדים. וכן הסכים בשער הצינן (אות יא). וכן נקט בהר צבי להכשיר, וכן נקט הגרשו"א (בחדושי כת"י, מובא בהלי"ש) לעיקר. והביא שכבר מפורש כן במאירי.

ב. סוכה שבראש האילן או על גבי בהמה – כשרה ואין עולים לה ביום טוב מגזרת חכמים שלא לעלות באילן או על בהמה בשבת וביו"ט. ואפילו דופן אחת בלבד בנויה באילן ושתי דפנות על הקרקע – אין עולים לה, כיון שאילו יינטל האילן אינה עומדת בפני עצמה, אבל שלש בידי אדם ואחת באילן, הואיל ויכולה לעמוד בפני עצמה ללא האילן – כשרה (וה"ה כששתי דפנות מקבילות נסמכות על הקרקע ודופן האמצעית באילן, והסכך נסמך על הדפנות שבקרקע. ר"ן). כן שנו במשנתנו וכדברי רבי מאיר, אבל רבי יהודה בברייתא פוסל (חג הסוכת תעשה לך שבעת ימים – סוכה שאינה ראויה לשבעה לא שמה סוכה. ורבי מאיר סובר כיון שמהתורה ראויה לשבעה כשרה).

א. מדובר באילן עב וחזק, שאינו נע ונד ברוח מצויה (א"ז).

ב. הרמב"ם והשלחן ערוך פוסקים כסתם משנתנו. ויש פוסקים כרבי יהודה לפסול (ע"ן בשם רי"צ"ג). ולדבריו פסולה היא מדין תורה (עפ"י רישב"א. ולשון הרא"ה: 'כמדאורייתא דמיא').

דפים כג – כד

מב. א. האם בהמה יכולה לשמש כדופן, כמחיצה, כלחי, כפס לביראות וכגולל?

ב. האם נוד נפוח יכול לשמש כמחיצה?

א. עשאה לבהמה דופן לסוכה, לחי למבוי, פסין לביראות, גולל לקבר – רבי מאיר פוסל ורבי יהודה מכשיר. נחלקו אמוראים בטעמו של ר"מ; –

רבי זירא אמר: גזרה שמא תברח. ולפי זה אפשר בקשורה [וכשהיא מתוחה בתבלים בענין שאינה יכולה לרבוץ ולמעט השיעור]. ואביי אמר: גזרה שמא תמות ותתכווץ ותיפחת מכשיעור. ואפילו אם קשורה מלמעלה חוששים שמא תתכווץ מעט מהשיעור ולא ישים לב. ולבסוף הסיק רב אחא בר יעקב שסבר רבי מאיר כל מחיצה שעומדת ברוח [וללשון אחרת: שאינה עשויה בידי אדם] – אינה מחיצה (שעיקר עמידתה דבר שאין בו ממש), ואף לקולא. ולפיכך מטהר רבי מאיר משום 'גולל'.

הלכה כרבי יהודה שהבהמה יכולה להעשות דופן ומחיצה וכו'. (ראשונים). ומשמע מדברי הרמב"ם והטור שאין להתיר אלא בקשורה אבל בלאו הכי אינה מהוה מחיצה מפני שהולכת ונדה מעצמה (כן דקדק בשער המלך סוכה ד, טו. וע"ע רבנו יהונתן עירובין טו).

ע"ע בעירובין טו אודות לחי וקורה באדם ובבע"ח.

ב. מחיצה העשויה על ידי נוד נפוח; לדברי רבי יהודה כשרה ולדברי רבי מאיר תלוי הדבר בשתי הלשונות בדברי רב אחא בר יעקב; אם כל מחיצה העומדת ברוח אינה מחיצה, הרי גם זו עומדת ברוח. ואם משום שאינה עשויה בידי אדם (כלומר שאדם אינו יכול לעשותה, כגון בע"ח. עפ"י תוס' עירובין טו. וע' שפת אמת) – זו עשויה בידי אדם וכשרה. להלכה מחיצה זו כשרה, כנ"ל.

מג. האם חוששים למיתה אם לאו?

לדברי אב"י, רבי מאיר חושש למיתה [ולכך אין עושים בהמה דופן כאמור] ורבי יהודה אינו חושש, מלבד ביוכ"פ חושש ר"י שמא תמות אשת הכהן הגדול – מעלה עשו בכפרה. [וחכמים (ריש יומא) חולקים וסוברים שאין מתקינים לו אשה אחרת, שאין חוששים למיתה. ודוקא לזמן מועט, אבל לזמן מרובה אפשר שחוששים, וכן משמע מסתם משנה ביבמות. עפ"י תוס' כאן וביבמות יח וגטין כח; רא"ש נדרים ג: ועוד. ותו"י יומא יג. שתלוי הדבר במחלוקת]. לדברי רבי זירא (וכן לרב אחא בר יעקב) אף רבי מאיר אינו חושש למיתה. א. לפי הסוגיא במקום אחר, לדעת רבי יהודה חוששים לבקיעת הנוד וכל שכן למיתה, וכן סובר תנא ד'הרי זה גיטך שעה אחת קודם מיתתי'. [ואעפ"י כ' מכשיר כאן באופן שקשורה מלמעלה שאף אם תמות לא תיפול. ואינו חושש שמא יעמידנה בפחות משלשה סמוך לסכך ותתכוון מכשיעור ולא ישם לב. עפ"י ריטב"א]. ויש אומרים שכן פוסק הרמב"ם להלכה, לחוש למיתה (עבהג"א שסב, ה). ויש ראשונים שכתבו שאין חוששים למיתה (עפ"י בעל המאור וספר יראים השלם תכא, מובא במג"א תרל סקי"ח). ולזמן מרובה יש אומרים לחוש למיתה, כנ"ל. וכן יש אומרים לחוש בחולה (ע' חרושים ובאורים יומא יג). ב. יש אומרים שבמקום שאין צורך ודחק, יש לחוש למיתה לר' מאיר (ערמב"ן ורשב"א יבמות יח.). ג. יש אומרים שאף לרבי זירא אפשר חוששים למיתה במקום איסור [עכ"פ לזמן מרובה], ורק במקום ביטול מצוה אמר שאין לחוש (ע' שער המלך סוכה ד, טז).

דין הלוקח יין מבין הכותים ודיני 'ברירה' – נתבארו ביומא נו. כתיבת גט על דבר שיש בו רוח חיים – בגטין כא.

דפים כד – כה

מד. העושה סוכתו בין האילנות והאילנות דפנות לה – מהו? ומה דין האילנות לענין מחיצות שבת?

שנינו: העושה סוכתו בין האילנות והאילנות דפנות לה – כשרה. ודוקא כשאין הרוח מוליכתם ומביאתם, כגון בקשים או כשמקבע נוף האילן בהוצא ודפנא [ואין גזורים שמא יבוא להשתמש באילן]. וכן הדין לענין מחיצות שבת; אילנות או שיבולים גבוהים משמשים כמחיצה באופן זה שאינם נעים ברוח [ואע"פ שלא נטעום מלכתחילה לשם מחיצה. כן מסקנת הסוגיא בעירובין טו]. א. דפנות סוכה שהרוח מנידתן – פסולות. ואולם אם בנה הסוכה במקום מוקף מחיצות שאין שם רוח – דעת הלכות-קטנות (ח"ב נ, מובא בבאר היטב תרל סקי"י) להכשיר. והמגן-אברהם (שם סקי"ז) ועוד אחרונים פוסלים. וכן נקט המשנה-ברורה (תרל ס"ק מט). וע"ע חו"א נב, יד.